

Мукачівський державний університет

Гуманітарний факультет
Кафедра психології

Дипломна робота

05 – Соціальні та поведінкові науки / 053 – Психологія

Тема: Дослідження чинників конформної поведінки старшокласників

Виконав: студент 2 курсу, групи П-2м
спеціальності 053 «Психологія»

Королович І.В.

Керівник Щербан Т.Д.

Рецензент Гошовський Я.О.

Мукачево – 2019

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ПРОБЛЕМА «КОНФОРМНОЇ ПОВЕДІНКИ» У ПСИХОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ.....	7
1.1. Сутність категорії «конформність» та конформна поведінка у психолого-педагогічних дослідженнях.....	7
1.2. Психологічні особливості чинників конформної поведінки старшокласників.....	30
Висновки до першого розділу.....	36
РОЗДІЛ 2 ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ЧИННИКІВ КОНФОРМНОЇ ПОВЕДІНКИ В УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСІВ.....	38
2.1. Організаційні та методичні засади емпіричного дослідження.....	38
2.2. Результати емпіричного дослідження психологічних особливостей впливу конформізму на самооцінку учнів старших класів	48
Висновки до другого розділу.....	62
РОЗДІЛ 3 РОЗВИТОК ПСИХОЛОГІЧНИХ ЯКОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ СТАРШОКЛАСНИКА.....	63
3.1. Організація емпіричного дослідження та обґрунтування вибірки тренінгової групи.....	63
3.2. Тренінг як засіб корекції конформної поведінки старшокласників	66
3.3. Дослідження ефективності корекційно-розвивального впливу.....	71
Висновки до третього розділу.....	78
ВИСНОВКИ.....	79
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	81
ДОДАТКИ.....	85

ВСТУП

Актуальність дослідження.

Важливими умовами повноцінного розвитку людини є її усвідомлене прагнення до максимального розкриття та реалізації власних потенційних можливостей, здатність самотійно (без впливу групи) визначати свій життєвий шлях і досягати поставлених цілей. Теорія особистісного розвитку та саморозвитку особистості заснована на тезах про цінність кожного. Дана теорія не враховує те, що людина може бути поступлива до думки більшості, часто схильна до того, що погоджується, не виражає супротиву груповому тиску. Причому у такому випадку особистість часто нехтує своїми інтересами прагненнями.

Особливо чутливим до групового тиску є підліток. Цей віковий етап пов'язаний не тільки з формуванням своєї особистості, але і характеризується розвитком особистісної зрілості, усвідомленням себе як суб'єкта життєдіяльності, намаганням реалізувати себе у різних сферах. Процес особистісного самовизначення є непростим, оскільки, з одного боку існування у різних соціальних групах висуває вимоги, тисне на особистість підлітка, а з іншого боку, саморозвиток пов'язаний з усвідомлення своєї унікальності та неповторності

У соціальній психології дослідження психологічних чинників конформної поведінки особистості займає одне із чільних місць у працях науковців А. Адлера, К. Роджерса, Е. Фрома, С. Аша, С. Міліграма, М. Шерифа.

В українській психології проблема конформної поведінки розглядалася в контексті розвитку особистості через: роль діяльності у процесі формування особистості (О. Г. Асмолов, Л. С. Виготський, В. В. Давидов, О. М. Леонт'єв та ін.); характер становлення та адаптації особистості (К. О. Абульханова – Славська, О. Г. Асмолов, Л. І. Божович та ін.); можливості саморегуляції особистості у життєдіяльності (В. П. Зінченко, В. В. Столін, Д. О. Леонт'єв та ін.).

Аналіз відповідної літератури показує, що питання вікових особливостей підлітків, які зумовлюють прояв ними конформізму, описані в працях Е. Еріксона, І. Кона, Х. Ремшмідта, Д. Фельдштейна та ін. Власне конформна поведінка розглядалася такими психологами, як Е. Берн, М. Джеймс і Д. Джонгвард, А. Добровіч, Е. Доценко, В. Каппоні і У. Новак, В. Сатир і Е. Фром, Е. Шостром та ін.

Водночас більш глибокий аналіз окресленої проблеми показує, що більша увага надавалася питанням класифікації і визначення конформізму, а також варіантам пояснення цього феномена, ніж методичним аспектам навчання опору маніпулюванню у групі. Крім того, при дослідженнях проявів конформності вказується на вплив різних чинників, у тому числі й статі, однак це питання стосовно підліткового віку не є достатньо розкритим. Отже, незважаючи на різносторонні та ретельні теоретичні та емпіричні дослідження проблеми конформної поведінки малодослідженим залишається питання визначення психологічних чинників конформної поведінки старшокласників.

У зв'язку з цим в процесі проведення теоретико-емпіричного дослідження ми зосередили свою увагу на проблемі виокремлення детермінант, психологічних особливостей схильності особистості до конформізму та прийняття тиску групи, індивідуальні особливості соціалізації підлітків.

Об'єктом дослідження є конформна поведінка учнів старших класів.

Предметом дослідження виступають психологічні чинники конформної поведінки старшокласників.

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні та емпіричному дослідженні чинників конформної поведінки сучасних учнів старших класів.

Завдання дослідження:

1. Провести теоретичний аналіз наукової літератури з проблеми конформної поведінки.
2. Емпірично дослідити психологічні особливості чинників конформної поведінки підлітків.

3. Обґрунтувати та апробувати тренінг як засіб корекції конформної поведінки старшокласників.

Методи дослідження.

Для вирішення поставлених завдань була розроблена програма емпіричного дослідження, реалізація якої передбачала застосування комплексу методів, що включає: аналіз і систематизацію, порівняння й узагальнення теоретичних та емпіричних досліджень. Діагностичним інструментарієм дослідження конформної поведінки старшокласників виступили: 14-факторний особистісний опитувальник Р. Кеттела адаптований для підлітків, а також тест «Діагностика міжособистісних відносин» Т. Лірі. Для діагностики цінностей особистості нами була обрана методика Ш. Шварца, для визначення рівня самооцінки - методика Будассі, «Тест впевненості у собі» В. Г. Ромека - спрямований на діагностику оцінки впевненості у собі як соціально-психологічної характеристики людини. Опитувальник А. Меграбяна, для виміру мотивації досягнення (ТДМ), за модифікацією М. Ш. Магомета-Емінова та опитувальник експрес-діагностики відповідальності В. П. Прядіна.

База дослідження.

Науково-дослідницька робота відбувалася на базі ЗОШ І – ІІІ ст. № 1 ім. О. С. Пушкіна, м. Мукачєво, Закарпатської області. Вибірка складалася з 50 учнів 8-х класів. Гендерний розподіл: 25 дівчат та 25 хлопців. Вік досліджуваних 13-14 років.

Практичне значення одержаних результатів.

Результати дипломного дослідження можуть бути використані практичними психологами закладів освіти для корекції конформної поведінки підлітків, для розвитку особистості старшокласників. Зібрані дані можуть використовуватися у розробці навчальних курсів з психології особистісного розвитку і психології міжособистісних відносин.

Публікації за час навчання.

1. Щербан Т. Д., Королович І. В. Гендерні психологічні особливості конформної поведінки старшокласників. *Сучасні тенденції розвитку*

науки і освіти в умовах поглиблення євроінтеграційних процесів: III Всеукраїнська науково-практична конференція (Мукачєво, 16-17 травня 2019 р.). Мукачєво, 2019. С. 404-405.

2. Барчі Б. В., Королович І. В. Вплив ЗМІ на формування конформності підлітків. *Збірник наукових праць студентів, аспірантів та молодих вчених «Наука майбутнього»*. Мукачєво, 2019. № 4.

Структура роботи.

Дипломна робота складається зі вступу, трьох розділів, що закінчуються висновками, загальних висновків, списку використаних джерел (50 найменувань, з них 40 – іноземними мовами) і додатку корекційно-розвивальної програми. Основний зміст викладено на 80 сторінках тексту. Загальний обсяг - 95 сторінок.

ВИСНОВКИ

На основі проведеного дослідження можна зробити наступні висновки.

Здійснений аналіз існуючих підходів до дослідження конформності дозволив уточнити зміст поняття «конформізм» та «конформна поведінка». Конформізм – це свідоме пристосовництво до панівних смаків і думок, орієнтацію на те, щоб відповідати певному визнаному чи необхідному стандарту. Конформна поведінка виникає: у разі конфлікту між індивідом та групою, причому тільки в ситуації тиску впливу групи.

На основі аналізу наукових праць з проблеми підліткового віку зазначено, що однією з типових рис сучасного старшокласника є надзвичайно висока конформність. Доведено важливість думки групи для підлітка. Відчувається жагуче бажання бути «як усі». Отже, підліткам властивий високий ступінь конформізму, що підтверджує актуальність проведеного дослідження.

Емпіричним шляхом виокремлено психологічні чинники конформної поведінки, які є характерологічними рисами особистості підлітка. А саме, це є: висока потреба у підтримці групи; потреба у спілкуванні з однолітками та підтримці з ними міжособистісних стосунків; самооцінка, відповідальність, впевненість в собі, мотивація та особистісні цінності, афектомія, доброта, універсалізм, прийняття моральних норм, соціальна сміливість та ініціатива у спілкуванні, гедонізм, досягнення та влада.

Діагностичне дослідження дало можливість виокремити гендерні відмінності чинників конформної поведінки старшокласників. Найбільші математично статистичні відмінності зафіксовані у дослідженні мотивації учнів. Зафіксовано наступні тенденції: мотив прагнення до успіху більш притаманний дівчатам; мотив уникнення невдачі більш притаманний хлопцям.

З метою визначення найбільш вагомих чинників, які впливають на конформну поведінку старшокласників, проведено факторний аналіз у якому використано раніше оброблені шкали. Відповідно виокремлено 3 фактори-чинники I – відповідальність, мотивація, впевненість в собі афектомія, доброта,

універсалізм; II – ступінь прийняття моральних норм, соціальна сміливість та ініціатива у спілкуванні; III – гедонізм, досягнення та влада.

Кореляційний аналіз довів наявність від'ємного значення кореляції (-0,335), що свідчить про наступне: збільшення рівня впевненості в собі детермінує зменшення рівня конформності.

Спираючись на результати теоретичного та емпірично-діагностичного дослідження було адаптовано програму тренінгу «Кроки до дорослості». Дана експериментальна програма спрямована на розвиток впевненості у собі та підвищення рівня самооцінки. Передбачалося, що саме ці чинники детермінують зниження показників конформності у поведінці старшокласників. Основним критерієм відбору респондентів у контрольну та експериментальну групу була конформність учнів (за тестом Кеттела).

Порівняння отриманих результатів за двома тестуваннями у контрольній та експериментальній групах доводить, що підвищення рівня впевненості в собі впливає на зменшення конформності.

Результати отримані в експериментальній групі наступні: щодо конформізму – зменшилися показники (1-е вимірювання – 100 % у, 2 –е вимірювання – 13 %); щодо рівня впевненості в собі зафіксовано також суттєве покращення (1-е вимірювання – достатній рівень діагностовано у 6 % учнів, 2 –е вимірювання – 82 %). Рівень конформізму та показники впевненості в собі у контрольній групі суттєво не змінилися. Отримані результати дають підстави вважати, що: тренінг є ефективним; гіпотеза підтвердилася.

Перспективою подальшої роботи дослідження психологічних особливостей чинників конформної поведінки особистості є більш ґрунтовне вивчення гендерного аспекту проблеми та розробка програми емпіричного дослідження конформності студентів.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>